

**Ocena rozprawy doktorskiej oraz projektu artystycznego
mgr Karoliny Niwelińskiej w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora
w dziedzinie – sztuka, dyscyplinie artystycznej – sztuki plastyczne i konserwacja dzieł
sztuki, wszczętym przez Radę Wydziału Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego
w Rzeszowie.**

Uchwałą z dnia 23 czerwca 2022 roku Rada Naukowa Kolegium Humanistycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego powierzyła mi przygotowanie recenzji w postępowaniu doktorskim mgr Karoliny Niwelińskiej. Temat rozprawy doktorskiej i pracy praktycznej brzmi: *Twórcze metody rekonstrukcji. Tekst literacki tworzywem multimedialnego przekazu.*

Rozprawa doktorska mgr Karoliny Niwelińskiej została podzielona na dwie części: teoretyczną i artystyczną.

- Część teoretyczna składa się z dziewięciu rozdziałów, dokumentacji pracy artystycznej oraz bibliografii, stanowi autorską analizę problemu zawartego w temacie pracy.
- Część artystyczna zawiera dokumentację fotograficzną: 60. obrazów w formie grafik cyfrowych podzielonych na cztery stany ... *stanowiące sceny-obszary interaktywności.* (...) za autorką rozprawa doktorska str.69; oraz filmową utrwaloną na nosniku cyfrowym.

Dysertacja liczy 124 strony.

Powierzona mi do sporządzenia recenzja będzie składała się z dwóch części. Po pierwsze wyrażę opinię do przedstawionych założeń teoretycznych dysertacji. Po drugie odniosę się do wizualizacji ww. problemu w dokonaniach artystycznych, które poznałem i analizowałem na podstawie reprodukcji prac autorki, rozprawa doktorska – str. 79-119, oraz zapisu obrazu filmowego działań twórczych.

I. Część teoretyczna – analiza, refleksje i opinie

Praca teoretyczna mgr Karoliny Niwelińskiej umożliwiła mi poznanie obszarów zainteresowań doktorantki. Rozważania zamknięte w rozprawie doktorskiej dotyczą postawy artystki i jej reakcji wobec współczesnego świata. Poza tym stanowią one odniesienie do własnych doświadczeń, które autorka w sposób niezwykle osobisty opisuje, a także zawierają przemyślenia nad świadomym użyciem elementów języka sztuk plastycznych, we

wzajemnym ich powiązaniu, porządkowaniem obszaru zapisu kompozycyjnego. Traktuję je jako wyznacznik dotyczące filozofii twórczości artystki, a także nasuwa się konstatacja, że dysertacja wraz z dokumentacją części artystycznej jest niezwykle subtelnym szkicem do wewnętrznego, emocjonalnego autoportretu autorki. Układ dysertacji jest chronologiczny i logiczny. Doktorantka podzieliła ją na dziewięć części.

W początkowych częściach pracy: *01 Wstęp – mapa zdarzeń* oraz *02 Południk 0. Granica. Przenikanie. Podział.* zawarła interesujące przemyślenia określające cel działań teoretycznych i artystycznych, a także przybliżające problematykę badawczą i uzasadnienie metod i obszarów zainteresowania autorki. Sięga ona po tekst literacki współczesnego brytyjskiego pisarza, Toma McCarthy'ego zatytułowany *Resztki*, który stanowi inspirację dla działań twórczych. Kolejne fragmenty dysertacji mgr Karoliny Niwelińskiej zamykają w swoich granicach rozważania skupiające się na konstrukcji książki, odwołaniach do historii literatury, do eksperymentów językowych, szerzej opisują działania artystyczno – literackie Franciszki i Stefana Themersonów oraz Georges'a Pereca. Artystka wskazuje na rodowód inspiracji pisarza – Toma McCarthy'ego – teoriami naukowymi, z których również czerpie inspirację w realizacji swojego dzieła, a także wpływ nauki na sztukę i ich powiązania. W sposób niezwykle osobisty i prawdziwy porusza wiele aspektów procesu twórczego, dotykając zagadnień filozoficznych, socjologicznych, i emocjonalnych. Koncept Karoliny Niwelińskiej łączy dwa pola wiedzy wizualnej. Pierwszy to psychologia percepcji, drugi to architektura wizualnej rzeczywistości. Te dwie składowe autorka próbuje skorelować z ruchem. Tę nietatwą kombinację można dziś zrealizować w środowisku multimedialnym, które oferuje także kolejny wymiar, czyli interaktywność. Autorka tak o tym pisze: (...) *Dzieła wydają się zawierać artystyczne credo twórcy, ale nie integrują się z odbiorcą. Forma ruchoma, interaktywna wydaje się bardziej pobudzająca do myślenia i działania, również widza. Dlatego świadomie odrzucam znane mi narzędzia i tworzę własny, nowy warsztat oparty o kod. To wymagało nauczenia się podstaw i rozwinięcia umiejętności pisania w specyficznym i obcym dla mnie języku programowania.* (...), rozprawa doktorska str.61. Wskazanie na interaktywność jako cechę nowych mediów wydaje mi się bardzo trafne.

Żałuję trochę, i odczuwam pewien niedosyt, że w powyższych częściach rozprawy autorka nie przybliży omawianych zagadnień w kontekście sztuki współczesnej i praktyk artystycznych, skupia swoją uwagę przede wszystkim na związkach nauki i sztuki. Od przełomu lat 50-tych i 60-tych XX wieku problem sztuki nowych mediów, sztuki interaktywnej, obszarów ideowo-kreacyjnych bliskich autorce, powoli się rodził, by ostatecznie dojrzeć i około połowy lat 90-tych osiągnąć kształt posiadany współcześnie. Działania artystyczne ww. obszarów sztuki zaczynają odgrywać ważną rolę w utworach plastycznych, warto by więc skonfrontować je z koncepcjami działań artystycznych doktorantki.

Natomiast poziom nienachlanej, ale oczywistej erudycji rozprawy doktorskiej jest bardzo wyczuwalny. Zwróciłem uwagę na przytoczone w pracy nazwiska myślicieli, osobowości nauki z różnych epok rozwoju cywilizacji Homo sapiens, których refleksje przytacza Karolina Niwelińska – jest ich ponad dwadzieścia.

Dalsza część rozprawy poświęcona jest zjawiskom, wydarzeniom wynikającym z tekstu powieści McCarthy'ego oraz własnym życiowym doświadczeniom, które stały się źródłem inspiracji i uruchomiły proces twórczy artystki. Doktorantka opisuje eksperymenty językowe

w tekście literackim, ich obrazowość oraz intermedialność, a także problematykę nieskończonych możliwości, jakimi są iteracje, ważny element budowy kompozycji literackiej, wykorzystane w procesie kreacji części artystycznej doktoratu. Fragmenty tej części teoretycznej tekstu, które autorka wzbogaca przemyśleniami, których zawartość może oprzeć na własnych, autentycznych doświadczeniach twórczych uważam za subiektywne i ciekawe. W tej samej części pracy doktorantka opowiada także o procesie powstania swoich prac artystycznych oraz związanych z tym poszukiwaniach twórczych. Ciekawym fragmentem jest rozdział: *08. Konstrukcja maszyny – opis instalacji interaktywnej* a w nim pod rozdziały: *8.2 Kod i obraz, 8.3 Teatrum ruchu i gestu, 8.4 Naukowy obraz literatury*. Ważnym z tego powodu, że poprzedza zagadnienia percepcji wizualnej zawartej w dziele finalnym, *Instalacji – Maszynie* i opisanych jej stanach. Bo oto przyjdzie Autorce w końcu odpowiedzieć na pytanie, czy rzeczywistość jest czy jej nie ma? Przed skokiem z takiej wysokości trzeba się ubezpieczyć. Dychotomia: świat literatury, świat matematyczny kontra iluzja percepcyjna, która pozwala eksperymenty percepcyjne kontrolować matematycznie, zarazem doświadczać czy matematyczne algorytmy dają się wizualizować szczególnie na ekranie lub płaszczyźnie kartki papieru. Takie myślenie u plastyka należy uznać za wysoce wyrafinowane i poznawczo produktywne, a w działaniach twórczych doktorantki dostrzegam potrzebę eksperymentowania oraz notowania rzeczywistości, odkrywania różnorodności zapisu jej obrazów ukrytych w wyobraźni, przez które przebija ciekawość. *Proces twórczy zarówno programu komputerowego, będącego mózgiem mojej instalacji, pisze autorka w rozprawie doktorskiej, jak i przygotowanie maszynerii artystycznej jako całości, był dla mnie wyzwaniem technicznym i koncepcyjnym. (...) Często nieusatysfakcjonowana w pełni z osiągniętych rezultatów, wracałam do pierwotnego planowania i analizy. Cały cykl się zamykał. (...) Długie miesiące zajmowało mi powtarzanie kolejnych cykli, złożonych z tych samych operacji i ciągu mikro – etapów. (...) Jednocześnie wraz z kolejnymi iteracjami, dokonywała się ewolucja moich zaostających się wymagań co do powstającej maszyny.* Rozprawa doktorska str.76

Język i styl jakim została napisana praca świadczy o dobrym poziomie umiejętności językowych mgr Karoliny Niwelińskiej, pozwalającym na wyrażanie skomplikowanych, często trudnych do werbalizacji przemyśleń dotyczących problematyki sztuki. Tekst rozprawy to rezultat wymagającej wysiłku pracy i samodyscypliny intelektualnej autorki, samodyscypliny opartej na konkretnej konstrukcji formalnej i merytorycznej (tematyka, kolejność rozdziałów, komentarze, zawartość historyczna, naukowa itp.). Dołączona bibliografia zawierająca teksty historyków, teoretyków sztuki oraz artystów, w liczbie 43 tytuły, a także źródła internetowe – 16 pozycji – wydaje się zadowolająca. W publikacji zawarta jest także pełna dokumentacja procesu realizacyjnego dzieła.

II. Część artystyczna – założenia, analiza.

Praca doktorska to interaktywna instalacja multimedialna pod ogólnym tytułem *Maszyna*, która została podzielona na cztery *Stany* opisane rzymskimi cyframi I, II, III, IV, stanowiące obszary interaktywności. Są to różniące się od siebie prezentacją formy animacji i interakcją z widzami części tworzące homogeniczny utwór plastyczny.

Wyjątkowo trudno jest dokonać wnikliwej, miarodajnej i rzetelnej analizy prac artystycznych, w tym przypadku interaktywnej instalacji multimedialnej na podstawie jej reprodukcji – zapisu cyfrowego w formie grafik i obrazu filmowego. W przypadku dyscypliny sztuki plastycznej i konserwacja dzieł sztuki, w której treścią utworu jest doświadczenie dążące do określenia, z wykorzystaniem materii twórczej, sensu znaczeniowego, symbolicznego i formalnego, problemu zawartego w tytule rozprawy doktorskiej, żadna inna forma dokumentująca dzieło nie jest w stanie zastąpić bezpośredniego z nim kontaktu. Każdy rodzaj reprodukcji dzieł plastycznych, a szczególnie w tym przypadku części artystycznej przewodniczącej doktorskiej, z góry skazany jest na niepowodzenie. Ilustracja staje się wtórnym przedstawieniem oryginału, która niestety go spłaszcza i wypacza. Dlatego też chciałbym podkreślić, że dużą rolę w obecnym procesie analizy i oceny przedmiotu obrony odgrywa intuicja, wycucie i doświadczenie recenzujących. Należałoby jednak rozważyć zmianę przepisów obowiązujących w tym przedmiocie.

Po tych paru słowach wstępu przejdę do analizowania części artystycznej przewodniczącej doktorskiej. W sposób wysoce osobisty, rzetelny i autentyczny Karolina Niwelińska rozpoczęła poszukiwania metod i form do opisywania swojego świata, swojego czasu i swojego w nim miejsca. Ta próba opowiadania ma swoje źródła w tekście literackim oraz materii multimedialnej. Jej praca to obszary interaktywności, tworzące kompozycyjne układy i kompilacje.

W trakcie licznych doświadczeń, poszukiwań i analiz wynikających z procesu twórczego autorka konstruuje swego rodzaju maszynę, która pozwala jej na sprostanie realizacji założeń wynikających z problematyki zawartej w temacie pracy. Maszynę, (...) *której elementami są: receptory zewnętrznych bodźców w postaci kamer i mikrofonów; rzutniki i ekrany do wizualizacji interaktywnych animacji, które tworzą wizualną warstwę odbieraną przez widza oraz komputer z oprogramowaniem sterującym całą maszyną.* Dysertacja str. 62. Ostatni fragment tekstu, przedstawiający elementy składowe instalacji multimedialnej, jest najistotniejszą częścią opisanego całości. Oprogramowanie sterujące *Maszyną* zostało stworzone przez autorkę by zmienić i odkryć nieznane jej możliwości działań multimedialnych, a także rozwinąć umiejętności pisania w pełni funkcjonalnych programów informatycznych. Aby tego dokonać musiała znaleźć narzędzie, język programowania. Wybrała nowoczesny język programowania Python. *Proces ten jest zarazem fascynujący, jak i frustrujący dla osoby [mnie], która informatyki nie studiowała.* (...) rozprawa doktorska str.54

Chciałbym zwrócić uwagę na powstałą z tego procesu pracę – instalację artystyczną – maszynę, którą autorka dzieli na cztery stany stanowiące obszary interaktywności, w której łączy tekst literacki, wyrazy, litery, układy typograficzne z ruchem, barwą, światłem, tworząc zapis, nośnik informacji o nietrwałości rzeczywistej materii, złudnej i iluzorycznej formie obrazu. Dotyczy on w moim odczuciu problemów egzystencji takich jak życie codzienne składane z kadrów wrażeń, odcisków pamięci, zapisu stanów emocjonalnych doktorantki płynących z doznań wynikających z często bolącej rzeczywistości, utożsamianej z przeżyciami bohatera *Resztek* McCarthy'ego. Przetworzona odsłona otaczającego ją świata, stan maszyny, staje się grą linii, koloru, formy, a budowana płaszczyzna opowiadania plastycznego polega na uzyskaniu konkretnych układów poszczególnych elementów podporządkowanych relacjom z odbiorcą.

W tej postaci twórczość doktorantki staje się nie tylko formą czysto estetyczną, ale przede wszystkim wyjątkową. Na wizualną stronę artefaktów doktorantki składa się wiele źródeł inspiracji, a jej wrażliwość kształtowała się wraz z odkrywaniem kolejnych obszarów rzeczywistości. Proces twórczy Karoliny Niwelińskiej jest wypadkową wykorzystującą literaturę, matematykę, informatykę i sztukę. Przedstawiona interaktywna instalacja multimedialna daje poczucie równowagi czysto-plastycznych wartości połączonych na zasadzie harmonii wizualnej, ujmuje strukturę opowiadania tożsamo ze strukturą bytu, która staje się znakiem, symbolem zawartym w tym co dla sztuki jest najistotniejsze w relacjach między czysto-wizualnym i czysto-artystycznym składnikiem. Zrodzony z tego procesu utwór plastyczny tworzy rzeczywistość, która jest wynikiem intelektu, wyobraźni i działań kreatywnych.

III. Podsumowanie

Dokonania artystyczne mgr Karoliny Niwelińskiej stanowią aluzję do współczesności. Tematyka, forma wypowiedzi prac artystycznych jest zintegrowana, homogeniczna, stanowi pewnego rodzaju zapis, znak czasu, dokument opowiadający o wyjątkach rzeczywistości. Jej obszar badawczy tworzy spójną całość, bogatą w treść i poznanie. Doktorantka przedłożyła Wysokiej Radzie pracę bardzo oryginalną i subiektywną. Pracę na wysokim poziomie świadomości artystycznej, ale także rozumienia mechanizmów percepcji i konstrukcji przekazów wielomodalnych. Pokazała także bardzo wysokie kwalifikacje w zakresie rozumienia i posługiwania się nowoczesnymi narzędziami z obszaru multimedialnych. Podsumowując tych kilka zdań rozważań na temat pracy doktorskiej, zarówno w jej części opisowej, jak zwłaszcza artystycznej, chcę podkreślić jej wyjątkowy walor, pomimo wcześniejszej uwagi dotyczącej dysertacji, jakim jest dokładne, wręcz wzorowe przygotowanie rozprawy doktorskiej.

IV. Konkluzja

Biorąc pod uwagę przedstawione fakty odnoszące się do koncepcji pracy doktorskiej, metod pracy, inspiracji i końcowych efektów, po wnikliwej analizie przedstawionej rozprawy doktorskiej, którą cechuje konsekwencja i dobór indywidualnych środków wyrazu, świadczących o dobrym poziomie dojrzałości twórczej, stwierdzam, że przedstawiona do obrony praca doktorska mgr Karoliny Niwelińskiej opatrzona tytułem: *Twórcze metody rekonstrukcji. Tekst literacki tworzywem multimedialnego przekazu* spełnia wymagania związane z przewodem doktorskim i wnioskuję o przyznanie jej przez Radę Naukową Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego stopnia doktora sztuki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki z wyróżnieniem.

prof. Andrzej Markiewicz

